

Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fy

100 ár síðani arbeidararnir sjálvir skaptu søgu

Parísar-kommunan druknaði í blóði, men fyrimynd til arbeidararørluna var gjord

Fyri 100 árum síðani fór fram í París fyrsta sýning av »Eina ræði fæløysinga«. Henda sýning var stutt, og druknaði í blóði tveir mánaðir eftir.

Men til fánýtis var hetta kortini ikki. Henda roynd lærði arbeidararnar at skapa eina samfelagsskipan, sum er fyrimyndin hjá arbeidararørluni. Royndirnar av kommununi vóru grundleggjandi fyri hugsaninum hjá sosialistisku leiðarunum, sum teir komu við eftir fallið. Høvuðsverk Lenins »Staturin og kollveltingin« hevði ikki verið vordin til uttan kommununa, og tað, ið Karl Marx skrivaði um støðuna hjá statinum í samfelagnum er somuleiðis inspirerað av Parísarakommununi.

Sosialdemokratarnir

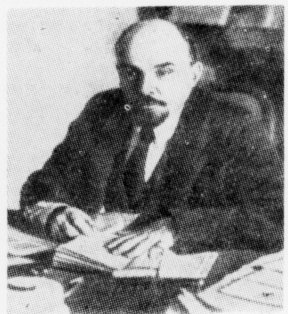
Samstundis sum sosialdemokratarnir gingu fram, kostaði tað teimum kollveltingarhugaðu sosialistunum tap, og kommunan var ikki longur beinleiðis fyrimyndin, sum nýtt varð. Men tær royndir, sum vóru av kommununi vóru dyrar. Tá stjórnarherurin vann vóru 27.000 fólk dripin og meir enn 20.000 vóru fongslaði. Tað eydnaðist nokrum av teimum at taka til rýmingar, harimillum fadurin av sosialistisku internationaluni, arbeidsmaðurin Eugene Pottier.

París verður hersett

Søga kommununnar gjordist eins hetju og kappakend sum hon gjordist stutt. Orsøkin var fransk-týska stríðið, har Bismarck bardi niður fronsku herdeildirnar og tók París. Fran-

ski herurin kundi ikki koma til París, og tjóðarhirdin, har bert arbeidsmenn vóru við í, var í býnum. Tá friður fekk í lag millum Týsklands og Fraklands, gjordist tað til stríð millum franska herin og París-búgvarnar. Stjórnareindirnar royndu einaferð at loypa á býin, men hetta miseydnadist teimum. Tricolorin varð tikin niður av ráðhúsinum og reyða merkið varð vundið á stong. Hetta hendi hin 18. mars í 1871. 26. mars var val, og 28. mars var Parísarkommunan skapt. Stjórnin hjá tjóðarhirdini fekk tá alt vald í býnum.

Tað fyrsta, sum kommunan gjordist, var at avtaka herin og siga frá, at tjóðarhirdin var tann einasta, ið hevði vald í býnum. Öll húsaleiga frá októbur árið fyri til apríl var

Lenin

eftirgivin og ein og hvør sola av panti til kommunalu láni-skrivstovuna varð steggað. Sama dag fingur allir utlendingar, sum vóru valdir inn í kommununa, staðfest starv teirra. 1. apríl varð avgjort, at öll stórv, eisini tey mest týðandi, skuldu gjaldast við teirri lön, sum arbeidsmennirnir fingur. Öll stórv í leiðsluni, rettinum og skúlanum vóru sett við vanligum vali, soleiðis at tey sum valt høvdu altíð

kundu avseta tey, sum vald vóru.

Dagin eftir var avgjort, at kirkjan skuldi loysast frá statinum og allar útreiðslur, sum staturin hevði til religiøs endamál, vóru avtiknar. Öll góðs-ir vóru gjord til tjóðarøgn, og sum fylgju av hesum var avgjort tann 8. apríl, at allar religiøsar standmyndir skuldu takast niður úr skúlanum. Allir skúlar vóru gjordir ókeypis fyri fólk, og loystir úr statsins og kirkjunnar bondum. 6. apríl varð guillotinatin tikin fram og brend alment. 12. apríl varð avgjort, at koyra standmyndina av Napoleon á Vendomaplássinum um koll, og 16. apríl skuldu allar verk smiðjur, sum vóru afturlættnar av arbeidsgevarunum, kannast, soleiðis at arbeidsmennirnir sjálfir kundu taka leiðsluna av teimum. Verksmiðjurnar skuldu skipast í eina eind og felag skuldi skipast. 20. apríl varð náttararbeiðið hjá bakarunum niðurlagt og arbeidsávisanin, sum áður hevði verið í arbeidsgevaranna hondum, tók kommunan sær nú av.

Líknandi praktiskar og symbolskar broytingar vóru gjordar, alt meðan borgarligi stjórnarherurin, stuðlaður av preusarum, økti trýstið á býin.

Ikki komu allar tær ynski-ligu broytingarnar í gildi og frá fyrst í mei vóru allar kreftir lagdar í at basa teimum, ið troðkaðu á býin uttanifrá. París varð bumbaður, og trýstið vaks móti býnum, og teir hermennirnir, sum preusararnir høvdu tikið til fanga frá fransum, vóru latnir leysir og vóru settir inn í stríðið fyri at vinna á býnum. Kommunan fekk stóran stuðul frá fólkunum, og við eitt kommunuval sum teir borgarligu útskrivaðu, fingur hesir bert 8.000 av teimum tilsaman 700.000 atkvøðunum. Tá vóru kommunur settar á stovn í Lyon, Marseille, Toulouse, Narbonne, St. Etienne, Limoges og Creu-

sot, men allar fingur harða mótstöðu.

Hin 21. mei eydnaðist tað stjórnarherinum at sleppa inn í París, og her fór fram eitt av teim størstu blóðaðum, ið nakrantíð er farið fram. Stríðið vardi til 28. mei, tá tann seinasta kommunan gav seg yvir. Hjartans glaður sendi Thier sitt víðagitna fjarrit: »Jorðin floymir av líkum teirra, teir fara at læra av hesi ræðuliga sjón.« París var tomur úr fyri arbeidarar, og borgarskapið kundi aftur draga andan lættliga. Soleiðis endaði fyrsta royndin at realisera sosialistiskan hugsunarhátt.

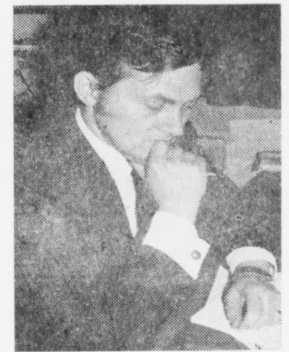
Hvønn týðning henda royndin hevur havt hava menn til allar tíðir verið ógvuliga ósamdir um. Í fyrstani var Marx ikki serliga hugtikin av hugsanini við kommununi, men seinri stuðlaði hann tiltakinum av fullum huga. Tá teir borgarligu at enda høvdu fingið enda á seinastu kommununi, skrivaði Marx: »Arbeidaranna París, við kommunu sínari, fer altíð at liva í huga foksins sum ein boðberi fyri einum nýggjum samfelagi. Oddamennirnir eru í hjørtum okkar.«

* * *

Tað er einki at taka seg aftur í tí, at Parísar-kommunan hevur havt ein ovurstóran týðning fyri arbeidarafjöldina hesi hundrad árin síðan tann stóri uppreisturin fór fram og íbúgvarnir, arbeidarafjöldin, í París var niðurbærd í tí stóra blóðbæði ið har var.

Hetta var ikki minni enn hin fyrsta royndin at gera eitt arbeidasamfelag, har frælsi, javnaður og bróðurlag var grundsjónarmiðið.

Tað er støðugt tann grundleggjandi hugsanin, sum býr undir teimum sosialistisku hugsanin, ið millum annað eisini javnaðurrørslan er ein stórur partur av. Onkur

Jákup Lindenskov

hevur skrivað, at hugsjónirnar eru ikki deyðar, men uppreisturin varar ikki allar tíðir. Soleiðis kann væl sigast, at kommunan og aðrir uppreistrir, ið síðani hava verið, hava ikki bjarga heiminum, men tó er vinnandi framtíð, hóast vit ofta megu siga, ikki so ómetaliga nógv.

Tær hugsjónir, sum lógu aftanfyrri Kommunauppreisturin, eru ikki til fulnar vordnar veruleiki, men tíðirnar eru broyttar og í summum fornum er komið ávegis tí, sum uppreisturin nú stendur sum ein týðandi minnisvarði fyri.

Tey flestu munnu geva Karl Marx rætt, tá hann skrivaði, at arbeidarafjöldin ongantíð fer at gloyma tær royndir, ið vóru fingnar av Kommunuppreistinum í París fyri 100 árum síðani.

Tað var mótviljin móti burættatvinum og kapitalismuni sum fordi til uppreisturin. Men tað ikki vera tað, sum eisini í okkara tíð ger seg galdandi, tá uppreistrir taka seg upp, bæði eystanfyrri og vestanfyrri jarntjaldið.

Jákup Lindenskov.

Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fyri 100 árum síðani . Fy

Froðbiar sóknar sjúkrakassi

setur ársaðalfund sín tann tann 31. mars 1971 kl. 20 í Fylking.

Dagsskrá:

1. Val av orðstýrara.
2. Frásøgn um virki í farna árið.
3. Roknskapurin til góðkenningar.
4. Innkomi uppskot til val av formanni, stjórnarlimum, grannskoðara og tiltaksmonnum.
5. Orðaskifti.

Tvøroyri, 22. mars 1971.

STJÓRNIN

Lýsið í SOSIALINUM!

Færøernes Realkreditinstitut

Tær av notarius publicus sambært viðtøkum stovnsins drignu obligatióinir til eitt virði uppá

kr. 2.891.000,00

verða við hesum sagdar upp til gjaldingar tann 1. juni 1971.

Dráttarlisti við numrum á teim drignu obligatiónum fæst útflyggjaður ella sendur portofritt við at venda sær til skrivstovu stovnsins.

Tórshavn, tann 30. mars 1971.

STJÓRNIN

FØROYA

BANKI

bauki FØROYA

Keypið

frá teimum, sum týna í

SOSIALINUM